

“Tvert imot, det er mye vi ikke vet”. En studie av bruksbetingelsene til diskursmarkøren *tvert imot*

Aleksander Eidsmo

I denne artikkelen foreslår jeg en ny semantikk for den pragmatiske markøren *tvert imot*. Dette adverbet har hittil fått lite oppmerksomhet, og de eksisterende beskrivelsene av når uttrykket brukes, er mangelfulle. Analysen jeg foreslår, bygger på Frasers (1996b, 1999) kategorisering av pragmatiske markører. Data-grunnlaget er autentiske forekomster av *tvert imot* hentet fra et tilgjengelig tekst-korpus. Jeg ser på *tvert imot* i ulike syntaktiske posisjoner.

Nøkkelord: Pragmatikk; diskursmarkør; pragmatisk markør; kontrastiv; elaborering

1 Innledning¹⁹

Tvert imot er en pragmatisk markør som så langt er blitt viet lite oppmerksomhet i studier av norsk. Det er derfor mye vi ikke vet om *tvert imot*, og denne artikkelen har som mål å presentere en ny generalisering for bruken av *tvert imot*, det vil si en presis beskrivelse av bruksbetingelsene for uttrykket. Spesielt vil jeg undersøke to sider ved *tvert imot*: 1) Er det noen formelle kjennetegn ved ytringene som *tvert imot* binder sammen?, og 2) hva betyr *tvert imot*, det vil si hvilken semantikk har uttrykket? Jeg vil dessuten se på om *tvert imot* har ulike semantiske betydning i ulike syntaktiske posisjoner. Det teoretiske utgangspunktet for den semantiske analysen er Bruce Frasers kategorisering av pragmatiske markører (Fraser 1996b, 1999). Empirien består av 356 autentiske

19. Takk til Kaja Borthen som har pekt meg i riktig retning og vært til uvurderlig hjelp gjennom hele prosessen. Takk også til to anonyme fagfeller for nyttige tilbakemeldinger.

utdrag med *tvert imot*, hentet fra Tekstlaboratoriets tekstkorpus *Oslo-korpuset av taggede norske tekster (bokmålsdelen)*.

Artikkelen er strukturert på følgende måte: Jeg ser først på de eksisterende beskrivelsene av *tvert imot* (seksjon 2) og presenterer Frasers (1996b, 1999) kategorisering av diskursmarkører (seksjon 3). Deretter presenteres den empiriske undersøkelsen og funnene som ble gjort (seksjon 4). Til slutt vil artikkelen bli oppsummert i form av en generalisering som presist beskriver bruksbetingelsene til *tvert imot* (seksjon 5).

2 Eksisterende beskrivelser av *tvert imot*

Som nevnt innledningsvis finnes det lite informasjon om bruken av *tvert imot* i norsk. Bokmålsordboka (2017) definerer *tvert imot* som “helt motsatt” uten å legge til noe mer informasjon enn det. Denne beskrivelsen antyder at *tvert imot* brukes for å uttrykke en direkte motsetning mellom to saksforhold eller proposisjoner. Det sies ikke noe om hvilke to proposisjoner som står i motsetning til hverandre, men en logisk tolkning er at motsetningen eksisterer mellom proposisjonene som uttrykkes henholdsvis rett før og rett etter adverbet.

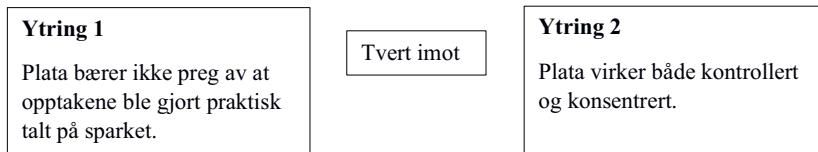
Dette kan også sies om definisjonen nedfelt i Det Norske Akademis Ordbok (2017). NAOB definerer *tvert imot* som “rett overfor”, men legger også til at dette i overført betydning kan bety “direkte imot (ønske, vilje, avtale, lov, forutsetning e.l.)” eller at *tvert imot* “betegner at det motsatte av det som nettopp er nevnt, er tilfellet”. Her spesifiseres kontrasten til noe som “nettopp er nevnt”. Om man tolker dette som at “nettopp” ikke nødvendigvis betyr ytringen rett før *tvert imot*, så er ikke denne definisjonen så langt unna den generaliseringen som presenteres i seksjon 5.

I læreboka “Språklig samhandling – Innføring i kommunikasjonsteori og diskursanalyse” (Svennevig 2009: 226) blir *tvert imot* så vidt nevnt. Uttrykket blir sagt å være en setningsforbinder som uttrykker en adversativkobling, altså en form for motsetning. Svennevig bruker følgende eksempel til å vise at *tvert imot* kan brukes ved adversativkoblingen *motsigelse*:

- (1) “Opptakene er gjort praktisk talt på sparket, men det bærer ikke plata preg av. Tvert imot virker den både kontrollert og konsentrert.”
(Svennevig 2009: 226)

Svennevigs beskrivelse virker tilsynelatende uproblematisk, men den er ikke særlig presis. Dette ser vi tydeligere hvis vi representerer (1) som i Figur 1:

Figur 1.

Det at plata virker kontrollert og konsentrert står på ingen måte i motsetning til at den ikke bærer preg av å ha blitt til på sparket på et proposisjonelt nivå. Tvert imot, disse to saksforholdene er høyst forenlige med hverandre. For å illustrere dette vil et enkelt tankeeksperiment være å erstatte *tvert imot* med konjunksjonen *for*, en diskursmarkør som indikerer en årsakssammenheng. En rask omskrivning av (1) gir dette resultatet:

- (2) Opptakene er gjort praktisk talt på sparket, men det bærer ikke plata preg av, for den virker både kontrollert og konsentrert.

Som vi ser her og i Figur 1 blir det for enkelt å bare si at *tvert imot* er en adversativ setningsforbinder av typen motsigelse. Vi må si mer presist hvor motsetningsforholdet eller motsigelsen ligger. Vi må presisere hvilket forhold Ytring 1 og Ytring 2 har til hverandre, hvilke proposisjoner som står i motsetning til hverandre, og om disse er eksplisitt eller implisitt uttrykt.

Begrepene *implikatur* og *eksplikatur* skal vise seg å bli nyttige senere i artikkelen. Dette er begreper som blant annet inngår i begrepsapparatet i Sperber og Wilsons *relevanteori* (se f.eks. Sperber og Wilson 2004). Enkelt forklart kan en eksplikatur forklares som det meningsinnholdet i en ytring som kommuniseres ut ifra det proposisjonelle innholdet. For implikaturer, på den andre siden, blir meningsinnholdet tolket uavhengig av den logiske formen. Det vil si, implikaturer utledes via slutninger ut fra det som kommuniseres eksplisitt i ytringen i kombinasjon med kontekstuelle antagelser.

Før Bruce Frasers kategorisering av diskursmarkør presenteres, kan det også være nyttig å se på definisjoner fra andre språk av uttrykk som ligner på *tvert imot*. På engelsk finner vi blant annet en mer presis ordboksdefinisjon for det engelske uttrykket *on the contrary*, som trolig er den nærmeste engelske ekvivalenten til *tvert imot*. I ordboka *Macmillan Dictionary* (2009-2017) beskrives *on the contrary* på følgende måte:

[On the contrary is] used for emphasizing that something is true, even though it is the opposite of something that has been said

Til forskjell fra *tvert imot* antas *on the contrary* å understreke at noe er sant. Dessuten er det presisert at opposisjonen er til noe som har blitt sagt. Semantikken jeg foreslår for *tvert imot* senere i artikkelen vil minne om denne, men vil være mer presis.

De få definisjonene som fins av det norske *tvert imot* peker altså mot at adverbet signaliserer en motsetning eller en motsigelse, men denne antakelsen er ikke helt problemfri. I neste seksjon presenterer jeg Frasers (1996b, 1999) kategorisering av diskursmarkører, for deretter å drøfte hvilken kategori *tvert imot* tilhører.

3 Diskursmarkører og *tvert imot*

Bruce Fraser sier blant annet følgende om diskursmarkører:

[A discourse marker is] an expression which signals the relationship of the basic message to the foregoing discourse. In contrast to the other pragmatic markers, discourse markers do not contribute to the representative sentence meaning [...]: They provide instructions to the addressee on how the utterance to which the discourse marker is attached is to be interpreted (Schiffrin 1987; Blakemore 1987, 1992; Fraser 1990, 1996a). (Fraser 1996b: 186)

Kort oppsummert er en diskursmarkør ifølge Fraser et uttrykk som indikerer sammenhengen mellom ytringer, og hvordan disse skal tolkes i relasjon til hverandre. I likhet med andre pragmatiske markører, endrer heller ikke diskursmarkøren meningsinnholdet til ytringen. Et eksempel på en diskursmarkør er uttrykket *og det som verre er* i (3):

(3) Vi tapte fotballkampen. **Og det som verre er:** Kapteinen vår ble skadet.

Proposisjonene 'Vi tapte fotballkampen' og 'Kapteinen vår ble skadet' er begge forståelige i seg selv, og diskursmarkøren tilføyer ikke mer informasjon til disse proposisjonene. Derimot vil *og det som verre er* oppfattes som et signal fra taleren om at den siste proposisjonen bør oppfattes som viktigere enn den første, og i denne situasjonen også som noe negativt. Diskursmarkørens funksjon blir

dermed å vise hvordan proposisjonen i inneværende ytring skal tolkes i relasjon til andre proposisjoner.

Fraser (1996b: 186) mener at det finnes fire ulike underkategorier av diskursmarkører, henholdsvis ‘topic change markers’, ‘elaborative markers’, ‘inferential markers’ og ‘contrastive markers’ (ibid. s 187).

‘Topic change marker’, eller ‘emneskifter’, er den første kategorien. Denne kategorien omfatter ord og uttrykk som signaliserer et ønske om at temaet i diskursen bør skiftes. Noen eksempler på diskursmarkører av denne typen ser vi i (4):

- (4) a. I don’t think we can go tomorrow. It’s David’s birthday. **Incidentally**, when is your birthday? (Fraser 1996b: 187)
- b. **Speaking of Marsha**, where is she these days? (Fraser 1996b: 187)
- c. Foreldrene mine kommer på besøk i morgen. **Det minner meg på** at vi er tomme for kaffe.²⁰
- d. Det skal bli godt med ferie. **Forresten**, gikk det bra på eksamen?

For diskursmarkører av denne kategorien forsøker taleren å endre diskursens tema, og signaliserer dette ved hjelp av diskursmarkøren. I (4a) ser vi for eksempel at fokuset skifter fra Davids bursdag (*David’s birthday*) til tidspunktet for tilhørers bursdag (jf. *your*). Skiftet av tema kommer enda tydeligere fram i (4d), i og med at den første setningen handler om ferie mens den siste handler om hvordan det har gått på eksamen.

Den andre kategorien, ‘elaborative marker’, eller ‘elaborerende diskursmarkør’, omfatter uttrykk som har som funksjon å utdype eller nyansere innholdet i den foregående ytringen (Fraser 1996: 188). Denne kategorien kan minne om emneskifterne, men det vil være en tydelig tematisk sammenheng mellom proposisjonene. (5) viser noen eksempler:

- (5) a. Take your raincoat with you. **But above all**, take gloves. (Fraser 1996b: 188)
- b. He did it. **What is more**, he enjoyed doing it. (Fraser 1996b: 188)

20. Eksempler som ikke er markert med referanse er forfatterens egne konstruerte eksempler.

- c. Vi tapte fotballkampen. **Og det som verre er:** kapteinen vår ble skadet.
- d. Noen ting er vanskelig å forklare. Som **for eksempel** at noen liker ananas på pizza.

De elaborerende markørene fungerer som et bindeledd mellom to proposisjoner hvor den siste forklarer eller nyanserer den første. I (5b) er den første proposisjonen uttrykt gjennom ytringen *He did it*, og den siste proposisjonen nyanserer subjektreferentens opplevelse av å gjøre det han gjorde. Ikke nok med at han gjorde det; han likte å gjøre det. Dette ser vi også i eksempelet (5d), hvor taleren i første del av ytringen ønsker å innlede et tema om “ting som er vanskelige å forklare”, og spesifiserer, eller nyanserer, dette med å trekke inn et mer konkret emne som for taler går under samme kategori som i den foregående proposisjonen.

Den tredje kategorien, ‘inferential marker’, skal vi her kalle ‘slutningsmarkør’. Diskursmarkører av denne typen viser, ifølge Fraser (1996b: 188), at innholdet i den påfølgende ytringen skal tolkes som en konklusjon av noe som er ytret i den foregående diskursen. Dette er illustrert i (6):

- (6) a. A: Marsha is away for the weekend.
B: **So**, she won’t be available Saturday. (Fraser 1996b: 188)
- b. The bank has been closed all day. **Thus**, we couldn’t make a withdrawal. (Fraser 1999: 948)
- c. Jeg fikk et tilbud om en ny jobb. **Derfor** sa jeg opp den gamle.
- d. **Som konklusjon** kan man si at helse, miljø og sikkerhet er viktig.

Slutningsmarkørene viser vanligvis at proposisjonen som uttrykkes etter diskursmarkøren skal tolkes som en følge av en eller flere proposisjoner som er blitt uttrykt tidligere i diskursen. I (6c) ser vi for eksempel at årsaken (tilbudet om ny jobb) uttrykkes før diskursmarkøren, mens følgen (oppsigelsen av den gamle jobben) uttrykkes etter diskursmarkøren. Det finnes imidlertid noen unntak til dette mønsteret, som illustrert i blant annet (7) under.

- (7) a. Mary went home. **After all**, she was sick. (Fraser 1996b: 188)
- b. Kari la seg tidlig **ettersom** at hun hadde fått i oppdrag å åpne butikken dagen etter.

Her presenteres konklusjonen ('Mary gikk hjem') før årsaken ('hun var syk'). Denne diskursstrukturen er betydelig mindre frekvent enn den som illustreres i (6), men forekommer også. Dette gjelder for de engelske diskursmarkørene *after all*, *because*, *for this/that reason* og *since* (Fraser 1999: 949).

'Contrastive marker', på norsk 'kontrastiv diskursmarkør', er den siste av Frasers fire kategorier for diskursmarkører, og den som tilsynelatende ligger tettest opp til semantikken til *tvert imot*. Disse diskursmarkørene uttrykker at det eksisterer en form for motsetning mellom innholdet i inneværende ytring og en eller flere proposisjoner som er blitt uttrykt i den foregående diskursen (Fraser 1996: 187). Noen eksempler på kontrastive diskursmarkører finner vi i (8):

- (8) a. A: We can go now, children.
 B: **But** we haven't finished our game yet. (Fraser 1996b: 187)
- b. A: Harry is quite tall.
 B: **In contrast**, George is quite short. (Fraser 1999: 944)
- c. The risk of infection hasn't diminished – **on the contrary**, it has increased. (Macmillan Dictionary, 2009-2017)
- d. I Tromsø er det mørkt hele vinteren. **I motsetning til** om sommeren. Da er det sol om natten.

De kontrastive markørene viser til en motsetning mellom ytringene som kommuniseres henholdsvis før og etter diskursmarkøren. I (8a) ser vi at person A sier til barna at de kan dra. B svarer deretter indirekte at de ikke kan dra ennå fordi spillet ikke er over. Her er det tydelig at markøren *but* er det som signaliserer at B opponerer mot det A har sagt. 'We haven't finished our game yet' står i seg selv ikke nødvendigvis i motsetning til det at de kan dra, men nettopp på grunn av den kontrastive markøren blir det naturlig å tolke ytringen som et argument for at de ikke vil eller kan dra.

Skal vi følge ordbøkene og kategoriseringen av *tvert imot* som en adversativ setningsforbinder (Svennevig 2009), er det naturlig å plassere *tvert imot* i nettopp denne kategorien, som kontrastiv diskursmarkør. Fraser (1996b, 1999) inkluderer *on the contrary* i denne kategorien, noe som taler for det samme. Dette viser seg imidlertid å ikke være en tilfredsstillende analyse av *tvert imot*. Som nevnt i Seksjon 2 er det ikke nødvendigvis en kontrast mellom de to ytringene som *tvert imot* binder sammen på det eksplisitte nivået. Det samme ser vi i (8c): 'The risk of infection hasn't diminished' står ikke i motsetning til 'it has increased'.

Dette betyr at Frasers kategorisering i seg selv ikke er nok til å gjøre rede for det engelske uttrykket *on the contrary*, gitt at en diskursmarkør skal plasseres i kun én kategori, og det betyr at vi bør gjøre en empirisk undersøkelse for *vert imot* for å få brakt på det rene hva som er de eksakte bruksbetingelsene for uttrykket.

4 Empiriske funn

4.1 Metode

Metoden som er brukt for å analysere diskursmarkøren *vert imot* følger framgangsmåten i andre undersøkelser av pragmatiske partikler utført av blant andre Opsahl & Svennevig (2012), Borthen & Knudsen (2014) og Borthen (2014). Disse undersøkelsene innebærer bruk av autentiske data fra skrift- og talespråkkorpus. De innsamlede dataene er deretter analysert av forskeren med henblikk på å finne både strukturelle og tolkningsmessige mønstre.

Tekstkorpuset som er brukt for å innhente data i denne artikkelen er bokmålsdelen av Oslo-korpuset av taggede norske tekster.²¹ Dette korpuset inneholder tekster fra diverse aviser, ukeblader, romaner og offentlige dokumenter og har et omfang på om lag 18,5 millioner ord. Et søk på *vert imot* resulterer i 369 treff. Av disse 369 treffene er 360 unike, og av disse er 356 tatt i bruk i denne artikkelen. De fire treffene som ekskluderes, er enten usammenhengende eller eksempler der *vert imot* brukes i en annen funksjon enn som diskursmarkør.

4.2 Resultater

I denne undersøkelsen er det gjort hovedsakelig to funn. Det første er at *vert imot* krever en form for negasjon i proposisjonen som uttrykkes foran diskursmarkøren. Det andre funnet er at *vert imot* brukes som en implisitt kontrastiv og eksplisitt elaborerende diskursmarkør. Disse to hovedfunnene blir presentert i seksjon 4.2.1 og 4.2.2, og i 4.2.3 vil resultatene sees i lys av setningsstrukturer hvor *vert imot* inntar ulike syntaktiske posisjoner.

4.2.1 Hovedfunn 1: Krav om negasjon

I så godt som alle (> 99%) de 356 tilfeldig utvalgte eksemplene var det en form for (eksplisitt eller implisitt) negasjon i ytringen før *vert imot*. Den vanligste

21. Se Tekstlaboratoriet (2010-2017).

bruken av *tvert imot* er etter en deklarativ ytring med en form for negasjon, og den vanligste formen for negasjon er ved hjelp av adverbet *ikke*. Denne formen opptrådte i 250 av 356 tilfeller, altså i 70,2 % av tilfellene. Noen eksempler med *ikke* forut for *tvert imot*, er følgende:

- (9) a. Scandinavia Online AS er ikke noe godt navn på et norsk internetselskap, mener Norsk språkråd. **Tvert imot** vitner navnet om dårlig fantasi. (AV/Ad96/01)
- b. Men om selskapene finner frem til en felles beregningsmåte, trenger ikke det å bli den som er gunstigst for kundene. **Tvert imot** kan det bli slik at enkelte selskaper i så fall vil gi dårligere vilkår enn det de gjør i dag. (AV/Ad94/01)
- c. Man må ikke la seg forlede av at det plutselig sner igjen i Marka. **Tvert imot**, verden og klimaet blir stadig verre, det kan vitenskapen bevise. (AV/Ad94/01)

Ikke er ikke den eneste formen for negasjon man støter på i dataene. Ofte kommer negasjonen i mer indirekte form, som i eksemplene i (10) under:

- (10) a. Situasjonen er symptomatisk for Bjørnstad. Bortsett fra i Aftenposten er han ingen entydig bejublet forfatter. **Tvert imot** er han en forfatter som med stor konsekvens får høyst variable anmeldelser. (AV/BT95/02)
- b. Jeg var redd for at Edwall skulle ha forsøkt seg på en biografisk fortolkning av “Kranes konditori “. Det har han heldigvis unngått. **Tvert imot** har han fått det til å handle om dype menneskelige konflikter i vår tid, uttrykt gjennom kunstnerens krise. (AV/BT95/01)
- c. Arbeiderpartiet i Trondheim avviser kategorisk fremlegget om å redusere institusjonstilbudet til eldre i Trondheim. **Tvert imot** bør det opprettes flere nye sykehjemsplasser, hevder partiet. (AV/Ad96/01)

Ingen, unngått og avviser er alle eksempler på ord som inneholder en semantisk negasjon. I de 356 eksemplene som ble samlet inn til denne studien var det – med ett mulig unntak som vi skal se på nedenfor – bestandig en form for negasjon i den ytringen *tvert imot* ble tolket opp mot. I overkant av to tredjedeler av disse negasjonene var ved hjelp av adverbet *ikke* mens den resterende andelen

bestod av ulike former, både enkeltord og fraser, som indirekte involverer en negering.

Det mulige unntaket er presentert i (11) nedenfor. Dette er et utdrag hvor det ikke er noen eksplisitt negasjon, men som vi skal se, vil jeg argumentere for at en negering er implisert:

- (11) [...] Under henvisning til fremmedfiendtligheten i deler av norsk opinion er det formodentlig noen som vil mene at det er modig gjort av justisminister Anne Holt å la de bosniere som ønsker det, forbli i Norge. Men da gjør man det til et spørsmål om mot å gjøre det eneste riktige, og man gir utgruppene anledning til å fastsette den politiske dagsorden. Fremskrittspartiet mener selvfølgelig at Regjeringen har foretatt et linjeskift i flyktningepolitikken, som Carl I. Hagen formulerte det i TV-debatten med Anne Holt forleden. Hva man har gjort, er **tvært imot** å gi bosnierne tid til å vente med å vende hjem igjen. Hva Hagen ikke forstår, er at i det øyeblikk den vestlige verden evner å gi bosnierne en mulighet til å gjenoppbygge landet, vil de være like opptatt av å delta i den prosessen som nordmenn var i 1945. (AV/Af96/01)

I dette utdraget ser man ingen tegn til negasjon, om man ser bort ifra *tvært imot*. Men ut fra det som er sagt tidligere i teksten, og ut fra det som sies til slutt i utdraget, er det rimelig å anta at den som ytrer dette er uenig med Fremskrittspartiet når det står at *Fremskrittspartiet mener selvfølgelig at Regjeringen har foretatt et linjeskift i flyktningepolitikken* – altså at den som sier dette uttrykker implisitt at Regjeringen *ikke* har foretatt et linjeskifte. Det er trolig denne antakelsen ytringen med *tvært imot* skal tolkes i lys av. Hvis dette er den intenderte tolkningen, er det altså en antakelse med negativ polaritet kontekstuelst tilgjengelig også i dette tilfellet (‘Regjeringen har ikke foretatt et linjeskifte’), men kun indirekte i form av en svak implikatur. Det er også slik at selve tilstedeværelsen av *tvært imot* vil kunne gjøre at mottakeren utleder en slik implikatur etter at *tvært imot*-ytringen er prosessert. Slike eksempler som (11) er imidlertid sjeldne i mitt datamateriale.

4.2.2 Hovedfunn 2: implisitt kontrastiv og eksplisitt elaborerende

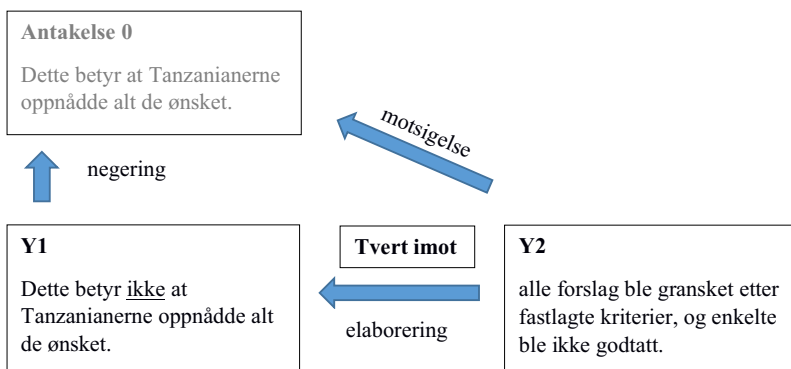
Dataene tyder på at *tvært imot* er en kontrastiv diskursmarkør, men kontrasten er ikke på det proposisjonelle nivået mellom det som er uttrykt eksplisitt i ytringene før og etter *tvært imot*. Det kontrastive aspektet finner vi mellom inn-

holdet i ytringen etter *vert imot* og det som ytringen før negerer. Eksempel (12) illustrerer dette.

- (12) I Finansdepartementet kom Norge best ut sammenlignet med mange andre givere når det gjaldt forholdet under forhandlinger. Dette betyr ikke at tanzanierne oppnådde alt de ønsket. **Tvert imot** ble alle forslag gransket etter fastlagte kriterier, og enkelte ble ikke god tatt. (SA/NO95/05)

Det at tanzanierne ikke oppnådde alt de ønsket, står ikke i motsetning til at alle forslag ble gransket og enkelte ikke god tatt; den siste ytringen er heller en elaborering av det første. Dette er illustrert i Figur 2.

Figur 2.

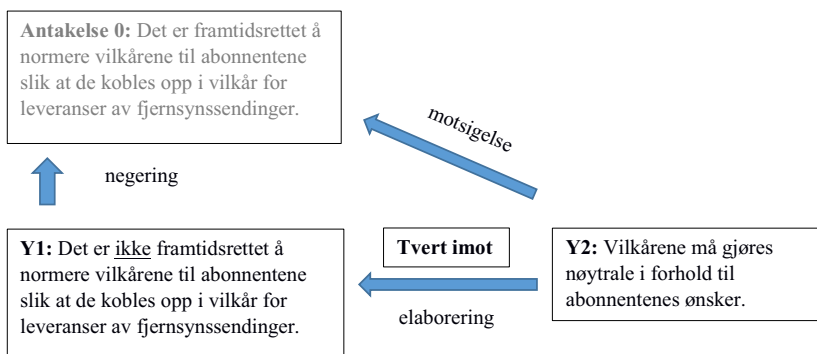
Motsetningsforholdet befinner seg altså mellom innholdet i andre ytring og den mulige antakelsen som den første ytringen negerer. Dette går igjen i alle forekomstene av *vert imot*, men den negerte ytringen trenger ikke alltid å komme umiddelbart før *vert imot*. Eksempel (13) viser dette:

- (13) På denne bakgrunn fremstår det etter disse medlemmers oppfatning ikke som fremtidsrettet å normere tilknytningsvilkårene slik at de kobles opp i vilkår for leveranser av fjernsynssendinger. Dette blir enda vanskeligere om disse vilkår igjen kobles til prinsipper om at abonnentene skal være tvunget til å betale for visse grunnpakkeprogram for å kunne opprettholde sin tilknytning. **Tvert imot** må vilkårene for til-

knytning gjøres mest mulig nøytrale i forhold til abonnentenes ønsker om kjøp av tjenester. (SA/NO95/08)

Figur 3 illustrerer hvilke innholdselementer *vert imot* binder sammen i dette eksempelet.

Figur 3.

Når vi sammenligner Figur 3 med (13), ser vi at det ikke nødvendigvis er slik at Y1 opptrer umiddelbart før Y2.

(14) inneholder flere eksempler på at ytringen som *vert imot* innleder, tolkes som en utdypning eller nyansering av det som sies i den negerte ytringen, altså en elaborering. Elaboreringen finner sted på det eksplisitte nivået.

- (14) a. - Jeg blir ikke sliten. **Tvert imot** blir jeg opplagt av å jobbe med kor, sier Norunn Illevold Giske og glir ned i en hvit plaststol. (AV/Ad96/01)
- b. Konkrete betegnelser på grupper som berøres er, tross innstendige oppfordringer, ikke kommet med. **Tvert imot** vil det kunne bli et spørsmål om videre omfang. (AV/Af96/01)
- c. Men dette betyr på ingen måte at den godeste Chirac ikke har ambisjoner om å spille en rolle i verden. **Tvert imot** er ambisjonene meget store. (AV/Af96/01)
- d. SV vil gå imot dyre vei- og tunnelprosjekter som belager seg på en økning i biltrafikken. **Tvert imot** vil vi øke bom-bepengene [sic]. (AV/BT95/04)

- e. Det ligger ingen særlig økonomisk gevinst i å f.eks. være hjemme med sine barn. **Tvert imot** “belønner” staten vedkommende med en minstepensjon. (AV/BT96/02)
- f. Alt dette tyder ikke akkurat på at oppvekst i fosterhjem og adoptivhjem er farefritt. **Tvert imot** kan det for mange barn bety et liv i grunnleggende usikkerhet og aggresjon, med mye sorg og lengting etter dem de egentlig hører sammen med. (AV/BT95/05)
- g. Det fins ikke noe nasjonalt selvspeilende i Breiviks kunst, **tvert imot** gir den inntrykk av en global sammenheng. (AV/BT96/03)

I og med at ytringen før *tvert imot* negerer en antakelse, følger det at også *tvert imot*-ytringen negerer denne antakelsen, gitt at diskursrelasjonen mellom ytringene er elaborering. Innholdet i ytringen med *tvert imot* er imidlertid litt mer spesifikt enn innholdet i ytringen før. For eksempel, det at det ikke er noen særlig økonomisk gevinst i det å være hjemme (jf. (14e)), er kompatibelt med en rekke ulike situasjoner, alt fra at det er litt økonomisk gevinst ved å være hjemme til at det er et tapsprosjekt. Ytringen med *tvert imot* i (14e) er mer presis; her blir det klart at det å være hjemme med barn er det diametralt motsatte av en økonomisk gevinst, nemlig et tapsprosjekt. Ytringer med *tvert imot* elaborerer med andre ord forutgående negerte ytringer ved å bidra med en litt mer presis reformulering eller utdypning.

4.2.3 Ulike ytringsposisjoner: midtstilt og alene

Så langt har vi bare sett på bruk av ytringsinitialt *tvert imot*, men denne ytringsposisjonen forekommer bare i 39,9% av tilfellene. I dataene opptrer *tvert imot* også i andre posisjoner som kan påvirke diskursmarkørens funksjon og semantikk. Disse posisjonene velger jeg å kalle *midtstilt* (se (15)) og *alene* (se (17)). *Tvert imot* forekommer i disse posisjonene i henholdsvis 29,8 % og 30,3 % av utdragene:

Eksempler på midtstilt bruk av *tvert imot* vises i (15).

Tabell 1.

Ytringsposisjon	Forekomster	Prosent
Ytringsinitialt	142	39,9 %
Midtstilt	106	29,8 %
Alene	108	30,3 %
Sum	356	100 %

- (15) a. Serien preges av aldeles oppstyltede dialoger man ikke irriteres det minste av, nei, det skal **vert imot** være sånn. (AV/BT95/02)
- b. Hernes avviser imidlertid at planen er diktatorisk. Læreplanen er **vert imot** demokratisk. (AV/BT95/03)
- c. De store stjernene har ikke stort å frykte. De vil **vert imot** tjene på nyordningen. (AV/BT95/04)
- d. Her sies det lite eller ingenting om tilpasset opplæring. Fagplanene er **vert imot** først og fremst opplisteringer av hva den enkelte elev skal ha lært i faget på de ulike alderstrinnene. (AV/BT96/01)

Posisjoneringen av *vert imot* i midtstilt posisjon påvirker ikke diskursmarkørens funksjon sammenlignet med den yringsinitiale bruken vi har sett på tidligere. I alle tilfellene ved midtstilt bruk er det kun yringsstrukturen som er endret, og utdragene i (15) kan enkelt omskrives slik at man får den yringsinitiale *vert imot*. Dette illustreres i (16).

- (16) a. Serien preges av [aldeles] oppstyltede dialoger man ikke irriteres det minste av, nei, **vert imot** skal det være sånn.
- b. Hernes avviser imidlertid at planen er diktatorisk. **Tvert imot** er læreplanen demokratisk.
- c. De store stjernene har ikke stort å frykte. **Tvert imot** vil de tjene på nyordningen.
- d. Her sies det lite eller ingenting om tilpasset opplæring. **Tvert imot** er fagplanene først og fremst opplisteringer av hva den enkelte elev skal ha lært i faget på de ulike alderstrinnene.

De omskrevne utdragene i (16) tyder på at den midtstilte bruken av *vert imot* følger samme mønster som den yringsinitiale bruken, hvor Y1 negerer en tidligere antakelse, og Y2 elaborerer Y1.

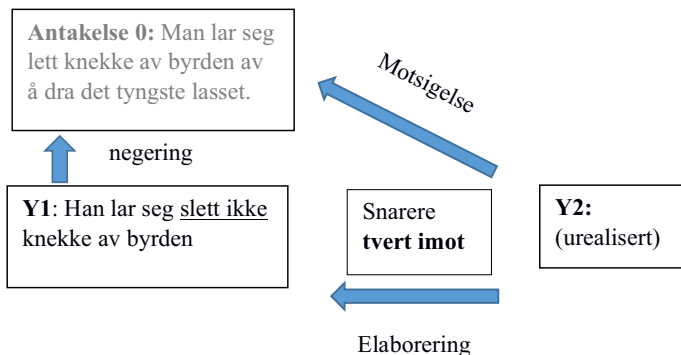
Utdragene i (17) nedenfor viser at også når *vert imot* opptrer som et eget yringsfragment (“alene”), ser mønsteret Y1-vert imot-Y2 ut til å gjelde. Det som skiller bruken av *vert imot* i denne syntaktiske funksjonen fra den yringsinitiale og midtstilte bruken, er at det som så langt er blitt omtalt som Y2, kan sløyfes i enkelte tilfeller. Legg merke spesielt merke til (17e) og (17f), hvor *vert imot* er siste element i hver sin tekstsekvens:

- (17) a. Men på fredagskonserten var der ingen tretthet å spore. **Tvert imot**. Det virket faktisk som om musikerne hadde vært på foryngelseskur. (AV/BT95/05)
- b. “From The Cradle” heter Claptons ferskeste plate. Og dette er ikke noen glatt popvariant, **tvert imot**. Gitarlegenden Clapton serverer sugende blues. (AV/BT95/02)
- c. Jeg tror ikke legene er blitt faglig dårligere enn de var før, snarere **tvert imot**. Aldri tidligere har Norge hatt så mange kompetente, interesserte og energiske leger som i dag. (AV/Af96/01)
- d. Om staten får skipskravet innfridd, er det ikke sikkert at statskassen blir fyldigere av den grunn. **Tvert imot**. (AV/BT95/01)
- e. - Platebransjen som helhet skjelver slettes ikke i buksene. **Tvert imot**, sier Svein Bjørge i Skandinavisk Musikk-distribusjon (MD). (AV/Af96/01)
- f. Vi får her en tradisjonell Ronja-oppsetning, og det er Helge Jordal som drar det tyngste lasset. Men han lar seg slett ikke knekke av byrden - snarere **tvert imot**. Premierer var ikke uten skjønnspletter. Her var litt småproblemer med lys og lyd, det var litt problemer med å huske teksten her og der, osv. (AV/BT95/01)

Utdragene (17d), (17e) og (17f) er eksempler på at *tvert imot* kan opptre uten en Y2, mens de øvrige eksemplene viser at Y2 også kan være til stede når diskursmarkøren opptrer utenfor Y2 syntaktisk sett. Ser man nærmere på f.eks. (17f), så tolker man inn en implisitt elaborering gjennom *tvert imot*. *Tvert imot* blir dermed et signal fra taleren om at en elaborering kreves, og det blir opp til mottakeren å utlede elaboreringen ut ifra konteksten. I (17f) kan den elaboreringen f.eks. være i form av tolkningen ‘Byrden ved å skulle dra det tyngste lasset gjør at Helge Jordal gjør en spesielt god jobb’. *Tvert imot* brukt uten noen eksplisitt Y2 illustreres i figur 4.

Også ytringer som kun består av *tvert imot* henleder tilhørers oppmerksomhet mot en representasjon som elaborerer innholdet i en forutgående negert ytring. La oss ta (17e) som eksempel, *Platebransjen som helhet skjelver slettes ikke i buksene. Tvert imot*. Dette utsagnet er i overensstemmelse med en rekke ulike situasjoner i verden. Det kan være at platebransjen er litt usikker, men uten å skjelve, det kan være at platebransjen er helt likegyldig, eller det kan være at platebransjen er optimistisk og uredde. Ytringen *Tvert imot* tolkes

Figur 4.

mer spesifikt enn dette: Platebransjen er i en tilstand som kan beskrives som det diametralt motsatte av å skjelve i buksene, med andre ord, platebransjen er optimistisk og uredd. Det som skjer når *tvert imot* opptrer alene er fortsatt at ytringen med *tvert imot* tolkes som en elaborering av den foregående, men denne gangen tolker tilhører inn den mer spesifikke proposisjonen uten noen språklige hint ut over *tvert imot*.

5 Konklusjon

Tvert imot er en diskursmarkør som har fått lite oppmerksomhet i norsk. Jeg har presentert hvordan Bokmålsordboka (2017), Det Norske Akademis Ordbok (2017) og Svennevig (2009) har definert *tvert imot*, samt Macmillan Dictionarys (2009-2017) definisjon av *on the contrary*, som har en betydning som ligner på *tvert imot*. På bakgrunn av disse definisjonene, Frasers kategoriseringer av diskursmarkører (Fraser 1996b, 1999) og de autentiske dataene, er det nå på tide å presentere en mer presis semantikk for diskursmarkøren. Jeg foreslår følgende definisjon:

(18) Semantikk for *tvert imot*

I en diskurs som inneholder Y1 [...] *tvert imot* Y2 skal:

- i. proposisjonen i Y1 negere en mulig eksplisitt eller implisitt antakelse A, og
- ii. Y2 tolkes som en eksplisitt eller implisitt elaborering av innholdet i Y1
- iii. ... ved at Y2 tolkes som en diametral motsetning til A.

Med andre ord vil *tvert imot* brukes i kombinasjonen Y1 [...] *tvert imot* Y2, hvor Y1 ikke nødvendigvis kommer rett før *tvert imot* (dette indikeres av parentesen [...]). Y1 skal negere en antakelse, enten eksplisitt ved hjelp av *ikke*, andre negasjoner, eller implisitt (men sistnevnte forekommer sjeldent i mitt datamateriale). Ved ytringsinitial og midtstilt bruk ser det ut til at Y2 alltid uttrykkes eksplisitt, mens når *tvert imot* opptrer alene vil Y2 kunne kommuniseres enten eksplisitt eller implisitt. I sistnevnte tilfelle vil Y2 kun bestå av diskursmarkøren *tvert imot*.

Vi har nå en forklaring på hvordan det kan ha seg at *tvert imot* blir beskrevet som en kontrastiv diskursmarkør av typen motsigelse (jf. Svennevig, 2009), til tross for at diskursrelasjonen mellom ytringen med *tvert imot* og ytringen før er en elaborering på det eksplisitte proposisjonelle nivået. *Tvert imot* brukes til elaborering av eksplisitt tilgjengelig informasjon, men samtidig til motsigelse av implisitt tilgjengelige synspunkter.

I denne studien av diskursmarkøren *tvert imot* er kun ett tekstkorpus blitt tatt i bruk. Vi vet derfor ikke om konklusjonene er overførbare til andre data, og heller ikke om mønstrene som er funnet her også gjelder for talespråk. Det vil derfor være av interesse om flere studier gjennomføres for å teste ut, og eventuelt nyansere, funnene som ble presentert her.

Referanser

- Blakemore, Diane. 1992. *Understanding utterances*. Oxford: Blackwell.
- Blakemore, Diane. 1987. *Semantic constraints on relevance*. Oxford: Blackwell.
- Bokmålsordboka. 2017. Hentet 16.05.2017 fra: <http://ordbok.uib.no>.
- Borthen, Kaja. 2014. Hva betyr 'da', da?. *Norsk Lingvistisk Tidsskrift* 32–2, 257–306.
- Borthen, Kaja og Cecilie S. Knudsen. 2014. Semantiske og pragmatiske aspekter ved trykklett *visst*. *Norsk Lingvistisk Tidsskrift* 32–2, 360–411.
- Det Norske Akademis Ordbok. 2017. Hentet 26.03.2018 fra: <https://www.naob.no>
- Fraser, Bruce. 1999. What are discourse markers? *Journal of pragmatics* 31, 931–952.
- Fraser, Bruce. 1996a. On discourse markers. Manuskript.
- Fraser, Bruce. 1996b. Pragmatic markers. *Pragmatics*, 6–2, 167–190.
- Fraser, Bruce. 1990. An approach to discourse markers. *Journal of Pragmatics* 14.

- Macmillan Dictionary. 2009-2017. Hentet 07.06.2017 fra: <http://www.macmillandictionary.com/dictionary/british/on-the-contrary>
- Opsahl, Toril og Jan Svennevig. 2012. -Og vi bare sånn “grattis!” Sitatmarkørene *bare* og *sånn* i talespråk. I Faarlund, Jan Terje, Kjell Ivar Vannebo & Hans-Olav Enger (red.): *Grammatikk, bruk og norm. Festskrift til Svein Lie på 70-årsdagen 15. april 2012*. Oslo: Novus Forlag, 219–236.
- Schiffrin, Deborah. 1987. *Discourse markers*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Svennevig, Jan. 2009. *Språklig samhandling – Innføring i kommunikasjonsteori og diskursanalyse*. 2. utgave. Cappelen Damm: Oslo.
- Tekstlaboratoriet. 2010-2017. *Tekstlaboratoriet*. Tilgjengelig via Institutt for lingvistiske og nordiske studier, Universitetet i Oslo. Hentet oktober 2017. <http://www.hf.uio.no/iln/om/organisasjon/tekstlab/>
- Wilson, Deirdre & Dan Sperber. 2004. Relevance theory. I Horn, Laurence & Gregory Ward (red.): *Handbook of Pragmatics*. Oxford: Blackwell., 607–632.

Korpus

Oslo-korpuset bokmålsdelen. Tekstlaboratoriet, ILN, Universitetet i Oslo. Hentet oktober 2017. <http://www.hf.uio.no/iln/tjenester/kunnskap/sprak/korpus/skriftsprakskorpus/oslo/index.html>

Summary

I present in this article a new semantic definition for the Norwegian discourse marker *tvert imot* (‘on the contrary’). This adverb has been given little attention so far, and the current descriptions of how and when it is used are inadequate. The analysis I present is based on Fraser’s (1996b, 1999) categorisation of pragmatic markers. The data consists of authentic occurrences of *tvert imot* from an available text corpus. I look at *tvert imot* in different syntactic positions.

Aleksander Eidsmo

Masterstudent

Institutt for språk og litteratur

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet

Dragvoll Campus

NO-7049 Trondheim

aleksander.eidsmo@gmail.com